

До разової спеціалізованої вченої
ради Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ВІДГУК

опонента – доктора юридичних наук, професора
Мозоля Станіслава Анатолійовича –
на дисертацію Корогод Світлани Володимирівни на тему «Кримінальна
відповідальність за умисне вбивство, поєднане із вбивством або
сексуальним насильством»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
081 «Право»

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації та копій публікацій здобувачки Корогод С.В., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що Конституція України у ст. 3 проголосила життя людини найвищою соціальною цінністю в державі. Безумовно, це положення Основного Закону знайшло своє відображення в КК України, в якому за такі діяння передбачено найсуворіший вид покарання – довічне позбавлення волі. На жаль, умисне вбивство досить часто супроводжується різними обставинами, що іменуються обтяжуючими. Одними із них є умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством (п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України), що до цих пір не має однозначного розуміння ні в науці кримінального права, ні в слідчій та судовій практиках. Це зумовлено ще до цих пір напрацюванням наукового обґрунтування спроби приєднання України до цивілізованого світу в частині кримінально-правової охорони статевої свободи та недоторканності людини. 06 грудня 2017 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Лише 20 червня 2022 року ця Стамбульська конвенція була ратифікована Верховною Радою України як однієї із обов'язкових умов для вступу до Європейського Союзу. Робоча група з питань розвитку кримінального права у проекті КК

України не віднесла таку кваліфікуючу обставину до ознак складу злочину, що підвищують тяжкість вбивства на один чи декілька ступенів.

Злочини військовослужбовців росії проти мирного населення України ще більше актуалізували цю проблему, оскільки порушення законів та звичаїв війни, поєднане із умисним вбивством (ч. 2 ст. 438 КК України) тепер вступає у конкуренцію із п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України, не кажучи вже про те, що за вчинення окремих видів зґвалтування можливе довічне позбавлення волі.

Отже, очевидним є той факт, що подана на рецензування робота присвячена актуальній проблемі, розв'язання якої сприятиме подальшому удосконаленню кримінально-правовій охороні життя та здоров'я людини.

Про актуальність обраного напрямку дисертаційного дослідження свідчить також те, що він належить до пріоритетних у кримінальному праві. Робота виконана на кафедрі кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ відповідно до: Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), п. 4 наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки» від 11.06.2020 № 454, загальноуніверситетської теми наукових досліджень Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в Україні» (реєстраційний номер 0118U100431).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення авторкою об'єкта і предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження

дозволило дисертантці зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про можливе впровадження результатів дослідження в: правотворчості – для удосконалення чинного законодавства у сфері кримінально-правової охорони життя людини; правозастосовній діяльності – для удосконалення діяльності органів досудового розслідування та суду щодо кримінальних проваджень, порушених за п. 10 ч. 2 ч. 115 КК України; науковій роботі – під час наступних досліджень проблеми кримінально-правової охорони життя людини; освітньому процесі – для здобувачів вищої освіти під час вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Актуальні проблеми застосування кримінального права», «Кваліфікація кримінальних правопорушень, підслідних Національній поліції».

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, авторка вивчила і проаналізувала періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння проблеми захисту життя людини та її статевої недоторканості.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертантці досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що авторка, працюючи над

написанням дисертації, дотримувалася процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертантка досить вдало визначила мету дисертаційного дослідження – вдосконалення кримінального права в частині відповідальності за умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством та напрацювання рекомендацій з практики застосування кримінального законодавства.

У процесі дослідження дисертантка не абстрагувалася в наукову розробку проблеми, а поставила конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження авторка досягнула визначеної мети й виконала поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставила перед собою авторка. Дисертантка послідовно виклала матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають в себе сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (174 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 214 сторінок, із яких 178 сторінки – основний текст.

У розділі 1 йдеться про історико-правовий розвиток та соціальну обумовленість кримінальної відповідальності за умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством.

Розділ 2 присвячено дослідженню об'єктивних ознак умисного вбивства, поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством.

У Розділі 3 авторка веде мову про суб'єктивні ознаки умисного вбивства, поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку

положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень науки кримінального права. У додатку до роботи міститься перелік опублікованих праць.

Таким чином, структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила авторці продемонструвати гідний рівень знань з кримінального права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів щодо протидії злочинам проти життя та статевої недоторканості людини, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного тексту на підрозділи авторка дотримувалася правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертантка послідовно виклала матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулювала необхідні наукові висновки та дефініції.

Мета і завдання, визначені авторкою у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені нею, об'єднані провідною ідеєю вдосконалення кримінального права в частині відповідальності за комбіновані умисні вбивства.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою, та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації авторці вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Таким чином, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих авторкою висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура та логіка викладеного матеріалу.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна праці полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших комплексних досліджень питання відповідальності за умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством. У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачкою.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена протидія злочинності у сфері правосуддя.

Переважна більшість положень, винесених авторкою на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дисертанткою уперше встановлено невідповідність Конституції України караності злочинів проти статевої свободи та недоторканості особи та кваліфікованих видів умисного вбивства, оскільки санкції ч. 6 ст. 152 та ч. 6 ст. 153 КК України передбачають покарання у вигляді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічне позбавлення волі, тоді як санкція ч. 2 ст. 115 КК України – від десяти до п'ятнадцяти років позбавлення волі або довічне позбавлення волі; враховуючи пріоритетність кримінально-правової охорони життя людини, запропоновано у санкції ч. 2 ст. 115 КК України передбачити покарання у вигляді позбавлення волі на строк 15 років або довічне позбавлення волі; на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильства щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, обґрунтовано доцільність внесення змін до п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України – умисне вбивство із сексуальних або гендерних мотивів, в тому числі під час збройних конфліктів.

Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження проблеми, сформульовано, висновки, пропозиції та рекомендації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є

цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики запобігання кримінальним правопорушенням проти життя людини та її статевої свободи та недоторканності.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувачки.

Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти та висновки відображено у шести наукових працях, у тому числі трьох наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, трьох тезах наукових доповідей.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертантки на такі дискусійні положення:

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

На с. 17 дисертації у вступі авторка зазначає, що «лише 20 червня 2022 року ця Стамбульська конвенція була ратифікована Верховною Радою України як однієї із обов'язкових умов для вступу до Європейського Союзу». Наукова новизна також сформульована у напрямку вимог цієї конвенції. На сторінках дисертації мною не виявлено певного критичного аналізу цього документа та висловлення однозначної точки зору – авторка підтримує чим ні концептуальні ідеї Стамбульської конвенції.

Запрошую дисертантку до дискусії під час захисту з приводу того, що до моменту ратифікації в науці та серед активної громадськості точилися гострі дискусії щодо Стамбульської конвенції, вони припинилися лише з початком війни.

2. Стан дослідження в науці кримінального права проблеми протидії досліджуваному злочину.

Загальновідомим є той факт, що існують обов'язкові основні питання, що

повинні бути відображені у змісті дисертації. Зокрема, при виконання дослідження у розділі I дисертантці бажано окреслити стан розробки проблеми та методологію дослідження.

Не заперечуючи проти обраного авторського підходу, вважаю доцільним в процесі захисту висвітлити саме загальні уявлення про методологію науки (у тому числі кримінально-правової), її ознаки, принципи та структуру; відзначити поширення упродовж останнього часу у юридичних науках альтернативних методологічних підходів.

3. Кримінологічна характеристика досліджуваних злочинів.

За слушним твердженням О.М. Бандурки, особі злочинця (суб'єкту кримінального правопорушення) зараз в Україні приділено занадто багато уваги. Ведуться різні обліки, різні види характеристик, тоді як потерпілим від злочинів приділено занадто мало уваги – максимум характеристика за статтю чи за віком, відшкодовані збитки чи ні. Враховуючи актуальність теми дисертації для розбудови України, можливо в подальшому варто детально вивчити питання про потерпілих від досліджуваного злочину, поглянути на цю проблему з точки зору віктимології. Оскільки авторка лише на с. 143-150 надала теоретичну характеристику потерпілого від умисного вбивства, а хотілося б бачити розгорнутий аналіз вивчених архівних кримінальних справ та опитування громадян.

4. Останнє, світоглядне.

Одним із завдань дослідження авторка проголосила здійснення юридичного аналізу п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України.

Враховуючи це, чи не вважає авторка кримінально-правову характеристику та юридичний аналіз тотожними поняттями? Нею здійснений аналіз Стамбульської конвенції, тоді як такого завдання мною не виявлено.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки

рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. ст. 115, 152 та 153 КК України.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і досить дискусійними.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для науки кримінального права.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені авторкою у наукових статтях, підготовлених та опублікованих авторкою дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані авторкою висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для кримінально-правової науки, але й для правозастосовної практики.

Таким чином, дисертація, представлена Корогод Світланою Володимирівною є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, то має істотне значення для розвитку української кримінально-правової науки та правозастосування.

У підсумку слід зазначити, що дисертаційне дослідження на тему **«Кримінальна відповідальність за умисне вбивство, поєднане із вбивством**

або сексуальним насильством» відповідає вимогам, передбаченим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами), Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її авторка – Корогод Світлана Володимирівна на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Опонент –
начальник управління логістики
та матеріально-технічного забезпечення
Головного управління Національної
поліції в Сумській області
доктор юридичних наук, професор**

Станіслав МОЗОЛЬ